

PRIVAT EIENDOMSRETT OG DE FATTIGSTE

Hvert år gir Property Rights Alliance og Institute for Liberty and Democracy, sistnevnte ledet av den peruvianske økonomen Hernando de Soto, ut rapporten *International Property Rights Index*.¹ Rapporten er den mest omfattende sammenstillingen av forskjellige lands private eiendomsrettigheter og håndhevelsen av disse, som finnes, og tar i siste utgave for seg situasjonen i 129 forskjellige land.

Årets utgave, den femte i rekken, bekrefter nok en gang at koblingen mellom økonomisk fremgang og eiendomsrettigheter er sterk. Land med gode og godt beskyttede private eiendomsrettigheter oppnår jevnt over økonomisk vekst, noe som også gjør det enklere å oppnå andre viktige mål.

Samtidig viser rapporten på nytt at eiendomsrettighetene varierer svært mye mellom forskjellige land. De fleste utviklingsland har jevnt over svake eiendomsrettigheter, som ofte ikke gjelder for alle innbyggerne i landet – og da spesielt ikke for de fattigste. Men eiendomsrett gir makt gjennom eierskap, ved at innbyggerne kan benytte og tjene på eiendommen. Slik skapes arbeidsplasser, inntekter og vekst. Hernando de Soto har derfor utvidet sitt virkefelt fra å være en økonom med en spennende teori, til å bli en aktivist for styrkede private eiendomsrettigheter rundt omkring i verden.

Hernando de Soto og *The Mystery of Capital*

Hernando de Soto er blitt en av verdens mest innflytelsesrike økonomer, og han fungerer nå (sammen med sin organisasjon Institute for Liberty and Democracy) som rådgiver for en rekke myndigheter. I bøkene *The Other Path* og *The Mystery of Capital* presenterer han sin teori: Den viktigste årsaken til at kapitalismen ikke lykkes like godt i resten av verden som i Vesten, er den manglende evnen mange land har til å skape og benytte kapital.²

For det er ikke slik at fattige mennesker ikke har eiendeler og eiendom. Problemet er at rettighetene til eiendommen ikke er dokumenterbare. Dermed kan ikke verdien i eiendelene gjøres om til kapital,

eiendelene kan ikke omsettes utenfor det begrensede området der man kjenner og stoler på hverandre, og de kan ikke benyttes som egenkapital for å ta opp lån eller investere. Av den grunn kommer ikke de fattige, rettighetsløse inn i den formelle økonomien, men må forbli uregistrert, på siden av loven og uten faste rammer for beskyttelse og videreutvikling.

Derfor skiller systemene seg, på helt grunnleggende vis, fra kapitalismen i dagens utviklede land. Her er enhver jordplett, hver leilighet, hver eiendel dokumentert og tilgjengelig for bruk i økonomien – ved siden av sin primære funksjon i "vanlig" bruk kan den også benyttes som kapital. Det er ikke lenger *død kapital*, men kan skape tilleggsverdier.

Slik sett har eiendomsrettigheter en viktig funksjon – ikke først og fremst for å hindre tyveri, selv om det selvsagt også er en viktig faktor – men fordi den gjør det mulig for eksempel å ta opp et lån på eiendommen.

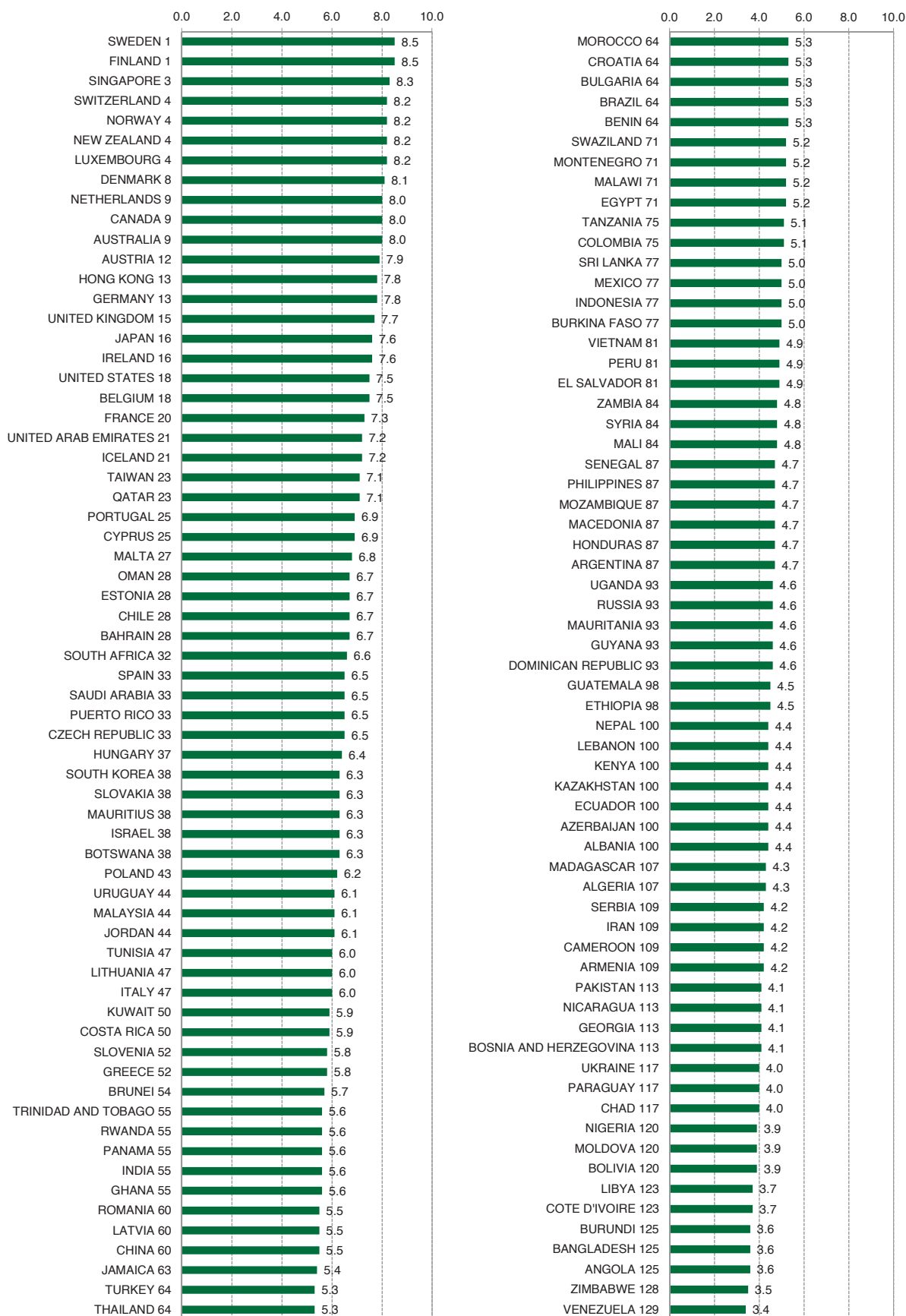
Eiendomsrettighetsregimene

Et velfungerende system for ivaretagelse av privat eiendomsrett bidrar altså til at økonomiske eiendeler kan være produktive, ved å redusere kostnadene ved håndhevelse og tilrettelegge for å skape tilleggsverdi som kan investeres, uten frykt for ekspropriasjon.

Et dårlig fungerende system, derimot, har flere uheldige sider: Svake eiendomsrettigheter gjør sjansen større for at noen urettmessig skal ekspropriere eller ta eiendommen, og reduserer dermed viljen til å investere i den. Det gjør også at hver enkelt må bruke mer tid og ressurser på å beskytte eiendommen. Endelig vil svake eiendomsrettigheter gjøre transaksjoner vanskeligere, og dermed er det muligheter til handel som glipper, og fordelingen av eiendom blir derfor mindre optimal enn den kunne ha vært.

International Property Rights Index måler kvaliteten på eiendomsrettighetsregimene ved hjelp av 19 variabler, innenfor de tre hovedkategoriene "rettslige og politiske forhold", "fysiske eiendomsrettigheter" og "intellektuelle eiendomsrettigheter". I førstnevnte kategori finner vi variable for domstolenes uavhengighet, kvaliteten på rettssystemet, politisk stabilitet og korrupsjon. Kategorien "fysiske eiendomsrettigheter" inkluderer variable for beskyttelse, registrering, lånemuligheter, mens "intellektuelle eiendomsrettigheter" også ser på patenter og merkevarebeskyttelse. Alle indikatorene er hentet fra andre, anerkjente målinger og indekser.

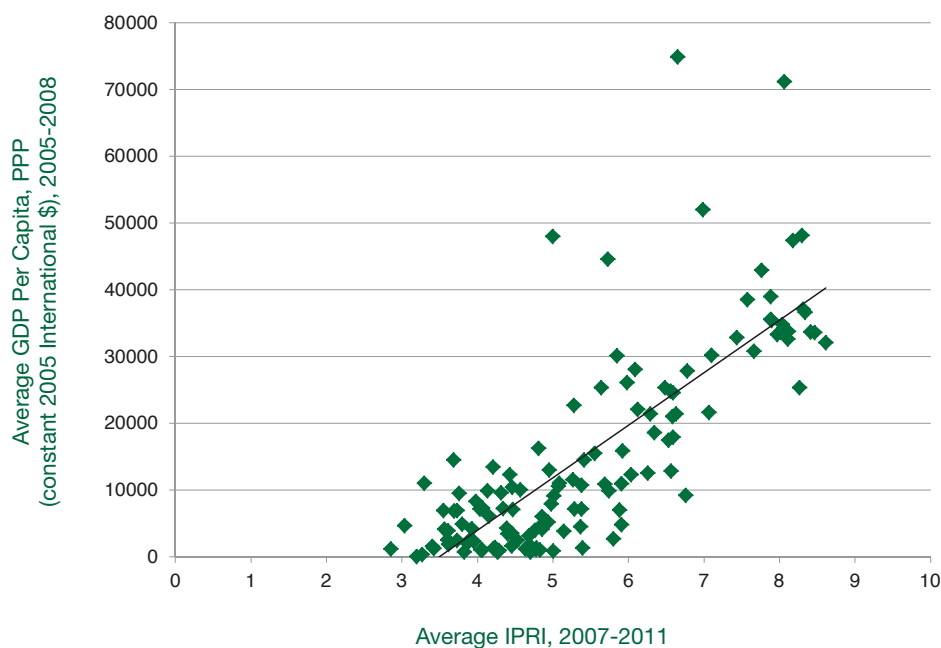
Resultatene for de 129 landene – som til sammen dekker 97 prosent av verdensøkonomien – er presentert i figuren, sakset fra rapporten for 2011:

Vi ser at de nordiske landene gjør det svært godt. Finland og Sverige scorer begge 8,5 av 10, mens Norge og Danmark kommer rett etter. Dette har også vært bildet de siste årene: De sterkeste eiendomsrettighetsregimene finner vi i de nordiske landene, samt i mer typiske "markedsliberalistiske" land som Singapore, New Zealand og Sveits. For Norges del har vi falt litt tilbake de siste årene, men det viktigste å merke seg er fortsatt de komparativt sterke eiendomsrettighetene vi har.

De Soto er imidlertid mest opptatt av landene i bunnen, der eiendomsrettighetsregimet er et betydelig hinder for økonomisk vekst og utvikling. Etter at Bangladesh har gjort betydelig fremskritt siden forrige rapport, er nå Venezuela det landet der eiendomsrettighetene oppfattes som mest usikre. Zimbabwe, Angola, Bangladesh og Burundi følger tett etter.³ Nesten 50 land scorer under fem, og har således svært svake og usikre eiendomsrettigheter.

I neste figur ser vi at det er en klar sammenheng mellom eiendomsrettigheter og inntekt. Land i den høyeste fjerdedelen av rangeringen har åtte ganger så høy inntekt som landene i den nederste fjerdedelen. Sammenhengen går nok begge veier: Land med høy inntekt har lettere for å opprettholde sterke eiendomsrettigheter, men det er også tydelig at eiendomsrettighetene bidrar til vekst og økte inntekter.

Som nevnt er det dette som er en av årsakene til at kapitalisme og markedsøkonomi fungerer så godt i Vesten, men har vanskeligere kår i andre deler av verden. Skal man forbedre de fattigstes kår, er eiendomsrettighetsregimet et av de viktigste områdene for reformer.

Forfatter:

Notatet er skrevet av Marius Doksheim, rådgiver i Civita. marius@civita.no

Doksheim har også bidratt med en case study i årets rapport, om innvandrere og deres eierskap. Denne artikkelen er en forkortet versjon av Civita-notat nummer 5-2010, *Innvandring og eiendom*, som kan lastes ned her: <http://www.civita.no/civita-notatet/2010/innvandring-og-eiendom-1247>

Sluttnoter

1 Jackson, Kyle A. *International Property Rights Index 2011 Report*. Washington, 2011.
<http://www.internationalpropertyrightsindex.org/>

2 de Soto, Hernando. *The Mystery of Capital: Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else*. London, 2000.

3 Det bør ikke fokuseres så mye på desimaler og nøyaktige plasseringer, men indeksen gir et godt generelt bilde på situasjonen.